dingas inventorius - kapliai, grūdų trintuvai, titnaginiai pjautuvų ašmenėliai.

III ploto ŠR dalyje, 40-45 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus, kultūriniame sluoksnyje aptikti 6 žmonių kapai. Kapų duobių kontūrų nepastebėta. Mirusieji paguldyti aukštielninki, jų orientacija įvairi. Rankos ištiestos arba sudėtos ant dubens. Čia palaidota 20-25 metų moteris (kapas Nr. 1), 14-16 metų paauglys (Nr. 2), 3 vyrai 50-55 metų (Nr. 3), daugiau kaip 55 metų (Nr. 4), 25-30 metų (Nr. 5) ir iki 3 metų amžiaus vaikas (Nr. 6). Prie moters dešinės rankos dilbio kaulo rastas kaulinis durklas, paauglio kape krūtinės srityje - titnaginis lancetinis strėlės antgalis, vyro kape Nr. 3 - prie smilkinio ir kaklo srityje 2 arklio dantys, kape Nr. 4 iš dešinės prie dubens - kaulinis kaltelis ir prie galvos iš kairės pusės - 20 x 24 cm dydžio netaisyklinga ochros dėmė, kape Nr. 5 iš dešinės prie dubens kaulo - šerno iltis.

Kapus reikėtų skirti viduriniam Narvos kultūros laikotarpiui. Narvos kultūrai, ypač jos arealo rytinėje dalyje, nuo vidurinio neolito didelės įtakos turėjo finougriškoji šukinės-duobelinės keramikos kultūra. Matyt, ji buvo paplitusi ir rytų Lietuvoje, nes antropologiškai mirusieji artimi finougrams.

Rimutė Rimantienė

MARGIŲ I GYVENVIETĖ

Paminklas yra to paties pavadinimo kaimo, Dubičių apyl., Varėnos raj., R gale, tarp paskutiniosios kaimo trobos ir sodinto miško. Tai poros metrų aukščio kranto kyšulys, iš PR supamas buvusio Dubos ežero slėnio, o iš ŠR dabar išsekusio upelio, įtekėjusio į ežerą. 1980 ir 1981 m. MAII ištyrė 1077 m^2, faktiškai visą išlikusį paminklo plotą. Gyvenvietė yra buvusi

pačioje ežero pakrantėje, todėl jos kultūriniai sluoksniai nukentėję nuo ežero transgresijų. Išsiskyrė 3 kultūriniai sluoksniai (ABC).

Ankstyviausią (C) sluoksnį pavyko atsekti tik kelių šimtų m^2 plote ŠV paminklo dalyje. Jis buvo 20-40 cm storio, šviesiai rusvos spalvos, jokių židinių jame nebuvo, radinių maža. Dauguma titnago dirbinių turėjo lengvą rusvą atspalvį. Minėtini episvidriniai antgaliai, trapecijos, lancetai, žeberklų ašmenėliai, daug taisyklingų galinių gremžtukų, rasta rėžtukų, ovalinių kirvelių, kartais gludintais ašmenimis, peilių, retušuotų skelčių bei nuoskalų. Keramikos rastos tik menkos šukelės, dauguma su augalinėmis priemaišomis molio masėje, nors pasitaikė ir stambokų grūsto kvarco priemaišų. Kai kurios šukės buvo brūkšniuotos. Nei puodų ornamentikos, nei formos atsekti nepavyko. Sluoksnis skirtinas ankstyvajam neolitui - IV tūkstantm. pr.m.e. - ankstyvajai neolitinei Narvos kultūrai.

I ežero transgresija sunešė antrąjį (B) apie 20 cm storio kultūrinį sluoksnį - geltoną smėlį su pilkais intarpais, nežymiai margą. Regresijos metu, III tūkstantm. viduryje ar antrojoje pusėje, jis buvo apgyventas viduriniojo neolito Nemuno kultūros gyventojų, kurių pėdsakai atsekami visame tyrinėtame plote. Jam priklausė 9 židiniai ir kelios stulpavietės šalia jų. Židiniai buvo 75-140 cm skersmens, ovalo formos duobutėse, retkarčiais juose pasitaikė po kelis akmenukus. Ežero krantas tuo metu buvo toli atsitraukęs, nes vienas židinys rastas beveik salpos lygyje, prie buvusio kranto juostos. Sluoksnyje labai daug titnago radinių. Vienoje vietoje aptiktos keliolikos m^2 dydžio skaldyklos liekanos. Titnago inventoriuje dar daug iš ankstyvojo neolito paveldėtų bruožų - tai episvidriniai, trapeciniai, lancetiniai strėlių antgaliai, žeberklų ašmenėliai, ova-

liniai kirveliai ir pan. Tačiau kartu pasirodė jau vėlyvąjį neolitą pranašaujantys tipai - širdiniai strėlių antgaliai, ilgi tiesūs bei lenkti peiliai, kapliai. Keramikos molio masėje daugiausia grūsto kvarco priemaišų. Puodų kakleliai tiesūs arba kiek atlošti, dažnai puošiami iš vidaus įspaustais gumburėliais arba gana giliomis duobutėmis linkyje. Paviršius puošiamas tinklu susikryžiuojančiomis juostelėmis, lygiagretėmis stulpiukų eilutėmis, įvairiais įspaudėliais. Puodų dugneliai smailūs arba mažiukai plokšti. Be to, šiame sluoksnyje pasitaikė plonų šukelių su grūsto granito arba smėlio priemaišomis, papuoštų virveliniais, įraižų bei rumbelių ornamentais. Greičiausiai tai kiek vėlesnės atskiros gyvenvietės palikimas, nors didelio laiko tarpo tarp jų abiejų nebuvo, todėl titnagų atskirti neįmanoma. Gyvenvietė, matyt, buvo trumpalaikė, nes nerasta židinių su virveline keramika.

Žalvario amžiuje drėgnėjant klimatui, ši pakrantė ilgą laiką buvo negyvenama. Tik jam baigiantis, trumpu kseroterminiu periodu ji vėl tapo sausa ir patogi. Ir čia įsikūrė gyventojai (A sluoksnis), kurie paliko 4 židinius ir brūkšniuotosios bei grublėtosios keramikos. Židiniai daugiausia dideli ir plokšti, nes jų viršutinės dalys vėliau nuartos. II ežero transgresija šią gyvenvietę užklojo apie 20 cm storio dirvožemio sluoksniu, kurį galutinai baigė ardyti arimas. Todėl į jį pateko nemaža radinių ir iš vidurinio jo (B) sluoksnio, tuo tarpu A sluoksnio radiniai geriau išliko (apysveikiai brūkšniuoti puodai) tik B ir A sluoksnių sandūroje. Regresijos metu daug titnagų, ypač stambesnių, suridentų į pakalnę ir buvusioje pakrantėje, sudarė tankų įvairių laikotarpių titnagų ruožą, kuriame, šalia nedaugelio labai apzulintų vidurinio neolito šukelių, rasta ir žalvario amžiaus pabaigos šukių. Dirvožemio sluoksnyje, be to,

pasitaikė nemaža juostuotų XVI a. puodų šukių.

Vytautas Kazakevičius

NEOLITO KAPAI PLINKAIGALIO III-VII A. KAPINYNE

Plinkaigalio kapinyne (Kėdainių raj.) ištirti 254 III-VII a. kapai (žr. šios knygos p.52). 1981 m. perkase Nr. 33 rasti kapai Nr. 241 ir 242 skiriasi nuo visų likusių.

Kapas Nr. 241 atidengtas 145 x 90 cm dydžio ir 40 cm gylio duobėje. Duobės pakraščiais, kiek įstrižai, išryškėjo 90 cm ilgio ir 2-3 cm pločio juodos spalvos organinės medžiagos segmentai. Galvūgalyje ir kojūgalyje jų nesimatė. Mirusysis, 30-40 metų amžiaus vyras, paguldytas ant dešiniojo šono sulenktomis ir po smakru pakištomis rankomis bei prie juosmens pritrauktomis kojomis, galva į ŠR. Įkapių nebuvo.

Kapas Nr. 242 atidengtas 65 cm gylyje. Kapo duobės dėmė iš aplinkinės žemės neišsiskyrė. Mirusysis 20-25 metų amžiaus vyras (?) paguldytas ant kairiojo šono, galva į PV. Dešinioji ranka sulenkta smailiu kampu ir padėta ant šlaunies, kairioji - pagulta. Kojos smarkiai sulenktos ir pritrauktos prie krūtinės. Apie griaučius pastebėta daug degėsių ir pelenų. Dešinėje griaučių pusėje, 18 cm nuo pakaušio, rastos dvi titnaginės skeltės 10,5 ir 10 cm ilgio, 2,5 ir 2,2 cm pločio. Titnaginis peilis, aptiktas 10 cm nuo kairiosios kojos kelio sąnario, 5,89 cm ilgio ir 2,35 cm pločio.

Trečio kapo liekanos pastebėtos apie 10 metrų į rytus nuo perkasos Nr. 33. Nustumdytos žemės paviršiuje rastas titnaginis įtveriamasis kirvis keturkampio pjūvio, 6,43 cm ilgio, ašmenų plotis 4,67 cm. Prie jo pastebėta daug žmogaus kaulų trupinių. Laidosena ir kryptis neaiški.

Pagal laidoseną ir dirbinius šie kapai skirtini vėlyvajam